

Sosyal Hizmet Mesleğinin Prestiji: Sosyal Hizmet Uzmanları ve Öğrencilerinin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*

Mustafa Emin Akçin**

Oğuzhan Zengin***

Öz

Amaç: Bir mesleğin toplum genelinde nasıl algılandığı ve ne kadar saygı gördüğü toplumsal yaşamda var olması ve var olma amacına uygun hareket edebilmesi için önemlidir. Bu çalışma, sosyal hizmetin toplumsal yaşamda nasıl bir prestije sahip olduğunu araştırmak amacıyla planlanmış, sosyal hizmet mesleğinin bir bütün olarak saygınlığını betimlemeyi amaçlamıştır.

Yöntem: Çalışma, fenomenolojik desende nitel bir araştırmadır. Çalışma kapsamında 20 sosyal hizmet öğrencisi ve 15 sosyal hizmet uzmanı olmak üzere toplam 35 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların verdiği yanıtların analiz edilmesiyle araştırma verileri “Mesleki Prestij Teması” altında “Toplum Genelinde Prestij, Kurum İçi Prestij ve Prestiji Etkileyen Unsurlar” olmak üzere 3 ayrı kategoride kümelenebilir. Ayrıca katılımcıların genel prestij düşüncelerini özetlemeleri ve sözel düşüncelerini sayısal veri ile yansıtılabilmelerini sağlamak adına sosyal hizmetin Türkiye’de toplum gözünde prestijini 10 üzerinden bir puanla puanlamaları istenmiştir. Yapılan puanlamalarda katılımcıların genel ortalaması 4.45 olmuştur. Öğrenci katılımcıların ortalaması 4.45 olurken sosyal hizmet uzmanı katılımcıların ortalaması 4.46 olmuştur.

Sonuç: Yapılan puanlamada ortalamanın 5’in altında olması katılımcıların toplum zihninde sosyal hizmetin prestijinin zayıf olduğunu düşündüklerini göstermiştir. Araştırma sonucunda sosyal hizmetin prestij algısında, mesleğin toplum tarafından tanınmasının önemli bir eksen olduğu, mesleğin içeriğine hâkim olanların prestijli olarak yorumladığı keşfedilmiştir. Katılımcıların mesleklerine özsayıgıların yüksek olduğu, ortak çalıştıkları diğer meslek elemanlarının mesleklerine değer verdiklerini düşündükleri dikkat çekmiştir. Ayrıca katılımcıların, mesleki prestiji; mesleğin tanınırlığı başta olmak üzere, istihdamın düşük olması, açıköğretim fakültesinden kazanılabilmesi ve mesleki derneklerin konuya önem vermiyor oluşunun etkilediğini düşündükleri görülmüştür.

Özgünlük: Bu çalışma, direkt olarak sosyal hizmetin toplumsal yaşamadakin prestijini sorgulaması ve bunu sosyal hizmet çevresinin içindeki kişilerle yapması açısından özgündür.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Hizmet Mesleği, Prestij, Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyal Hizmet Öğrencisi.

* Bu makale Mustafa Emin Akçin’in (2022) “Sosyal hizmet mesleğinin prestij ve algısına içeriden bir bakış: Sosyal hizmet uzmanları ve öğrencilerinin görüşleri üzerine nitel bir araştırma” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Karabük Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, mstfkcnn@gmail.com

*** Prof. Dr. Öğretim Üyesi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, oguzen04@gmail.com.

Prestige of Social Work Profession: A Qualitative Study on the Opinions of Social Workers and Students*

Mustafa Emin Akçin**

Oğuzhan Zengin***

Abstract

Purpose: How a profession is perceived and respected in society is important for it to exist in social life and to act in accordance with its purpose of existence. This study was planned to investigate the prestige of social work in social life and aimed to describe the prestige of the social work profession as a whole.

Method: The study is a qualitative research in phenomenological design. Within the scope of the study, in-depth interviews were conducted with a total of 35 people, including 20 social work students and 15 social workers. The data were analysed using descriptive analysis method.

Findings: By analysing the responses of the participants, the research data were clustered under the "Professional Prestige Theme" in 3 different categories as "Prestige in Society, Prestige in the Institution and Elements Affecting Prestige". In addition, the participants were asked to summarise their general prestige thoughts and to score the prestige of social work in the eyes of the society in Turkey with a score out of 10 in order to enable them to reflect their verbal thoughts with numerical data. The overall average of the participants was 4.45. While the average of the student participants was 4.45, the average of the social worker participants was 4.46.

Implications: The fact that the average was below 5 in the scoring showed that the participants thought that the prestige of social work was weak in the minds of the society. As a result of the research, it was discovered that the recognition of the profession by the society is an important factor in the prestige perception of social work, and those who have a good command of the content of the profession interpret it as prestigious. It was noteworthy that the participants had high self-esteem for their profession and thought that other professionals they worked with valued their profession. In addition, it was observed that the participants thought that professional prestige was affected by the recognition of the profession, low employment, the fact that it can be gained from open education faculty and the fact that professional associations do not attach importance to the subject.

Originality: This study is unique in that it directly questions the prestige of social work in social life and does this with people within the social work environment.

Keywords: Social Work Profession, Prestige, Social Worker, Social Work Student.

* This article is produced from Mustafa Emin Akçin's (2022) master's thesis titled "An insider's look at the prestige and perception of the social work profession: A qualitative research on the views of social workers and students".

** Research Assistant, Karabuk University, Department of Social Work, mstfkcnn@gmail.com

*** Prof., Karabuk University, Department of Social Work, oguzen04@gmail.com

Received : December 8, 2023
Type : Research Article

Accepted: April 15, 2024

Giriş

Toplumsal yaşamda, diğer bireylere göre eksikliği bulunanlara yardım etme isteği insanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahiptir. Temel felsefesi ve ortaya çıkışı bu isteklerle benzerlik gösteren sosyal hizmet gibi bir mesleğin de haliyle profesyonelleşme, tanınma, kabul görme ve benimsenme süreci zor olmuştur. Sanayi devriminin başlamasıyla sayıları ve görünürlüğü artan sosyal sorunların çözümüne profesyonel ve bilimsel bir yaklaşım oluşturmak amacıyla ortaya çıkan sosyal hizmet, filizlenmeye başladığı ülkelerde bir meslek ve disiplin haline gelme çabası göstermiş ve bunu başararak dünya genelinde kendini kanıtlayan bir disiplin olmuştur.

Sosyal hizmet disiplini verdiği meslek olma ve kabul görme savaşını kazandığı, sağlam temellere oturduğu yılları geride bıraktıktan sonra Türkiye ile tanışmış ve 1960'lı yıllarda Türkiye'de sosyal hizmete dair ilk okullar açılmaya başlamıştır. Sosyal hizmet, Türkiye'de yıllarca içine kapanık bir bölüm olmuş, sadece birkaç üniversite ve az sayıda mezun ile sınırlı kalmıştır. Başlarda toplumsal yaşamda adından fazla söz ettirme şansı bulamayan sosyal hizmet, son yıllarda adından sıkça söz ettiren, birçok mezunu ve meslek elemanı bulunan bir bölüm haline gelmiştir.

Günümüzde, sosyal hizmet disiplininin toplumsal yaşamda görünür olma noktasında yukarı yönlü bir ivmeye sahip olduğunu söyleyebiliyor olsak da gerek kamusal alanda gerekse günlük yaşamda; mesleğin tanımlanması, adlandırılması, tanınması, rol ve sorumluluk sınırlarının belirlenmesi gibi sorunların olduğu da söylenebilmektedir. Halihazırda Türk toplumu, geleneksel aile yapısının önemini koruduğu bir kültüre ve insani yardım konusunda gelişmiş hizmetlerin var olduğu bir tarihe sahiptir. Bu nedenle yardım davranışlarının eğitilmiş meslek elemanları tarafından sistematik ve planlı bir şekilde yapılmasını hedefleyen bir mesleğin Türk toplumunda benimsenmesinin sancılı bir süreç olabileceği akıllara gelmektedir. Bu nedenle, mesleğe ve meslek elemanlarına toplumun atfettiği prestij odağında bakış açısını betimleyebilmek, konuyu deneyimler aracılığı ile keşfetmeye çalışmak önem arz etmektedir.

Meslek Kavramı

Meslek kavramını anlayabilmek için öncelikle sözcük anlamına bakarsak, meslek TDK tarafından “Belli bir eğitimle kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş” olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2021). Meslek kavramının İngilizce karşılığı “profession” sözcüğüne baktığımızda da kavramın uzmanlık ve profesyonellelikle ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. “profession” kelimesinin bağlantılı olduğu “profes” kelimesinin “yeteri kadar nitelikli olma” anlamını ifade etmek için kullanılmakta olduğunu görürüz. Dolayısıyla meslek yani

“profession” kelimesi bir iş üzerine yetkinliğin olduğunu ve gerekli nitelikleri taşıdığını ifade ederken kullanılmaktadır (Hughes, 1996:26; Köksalan ve Celkan, 2018:122). Yine İngilizcede “meslek, iş, meşguliyet, uğraşı” anlamlarında kullanılan bir diğer kelime “occupation” kelimesidir (Cambridge Dictionary, 2021). “Occupation” kelimesinin daha çok her işi kapsayan bir şekilde kullanabildiği, “profession” kelimesini ise daha çok uzmanlık gerektiren tıp, hukuk, mühendislik gibi alanlarda kullanıldığı söylenebilir. Bu ayrımda “occupation” ücret karşılığı yaşamını idame ettirmek için yapılan her türlü uğraşmayı kapsarken, “profession” kelimesinin daha çok etik, bilimsellik, özerk alanları ifade etmek için kullanıldığı söylenilebilir (Koytak, 2020:8). Sonuç itibarıyla hem Türkçede hem İngilizcede meslek kavramının temelinde bir uzmanlık ve eğitim vurgusu olduğunu söyleyebiliriz.

Ebeveynler ile sınırlı bir sosyal çevreden çıkarak farklı bir sosyal çevreyle tanışmaya başladığımız eğitim-öğretim hayatımızın ilk yılları, meslekleri tanımaya ve mesleklerin önemini kavramaya başladığımız dönemlerdir. Örneğin, okuldaki çoğu öğretmen-öğrenci tanışması, öğrencilerin tek tek ayağa kalkıp anne ve babasının mesleğini söylemesi ile bu durum her ne kadar kötü bir örnek olsa da- gerçekleşmekte ve sosyal bir gruba dahil olmaya başladığımız ilk yıllarda mesleklerin ne denli önemli olduğu bilinçaltımızda yerini almaya başlamaktadır. Bu bilinçaltı, yetişkinlik dönemlerinde de devam ederek mesleklerin toplumsal yaşamda bizler için sağlam bir referans haline gelmesine neden olmaktadır. Birçoğumuz yeni biriyle tanıştığımızda ilk olarak ne iş yaptığını sorgular, evimizi kiralarırken kiralayan kişinin ne iş yaptığını bakar, arabamızı satarken bile doktordan, memurdan, askeri personelden diye satmaya çalışırız.

Hal böyle iken meslek kavramının bireylerin yaşamlarına doğrudan ve dolaylı yoldan etki eden başat bir unsur olduğunu söylenebilmektedir. Meslek, toplumsal yaşamdaki işlevselliğini, kişilerin kendi mesleklerini ve çevredeki mesleklere olan bakış açısından, mesleğe karşı oluşan toplumsal algı ya da önyargılardan sağlamaktadır. Bir mesleğe karşı oluşturulan algıyı da bir mesleğin ne kadar tanındığı, meslek elemanlarının mesleklerine bakış açıları, çeşitli medyatik araçlarda nasıl bir şekilde betimlendiği, toplumsal yaşamdaki statü ve saygınlığı/prestiji gibi olgular etkiler.

Prestij ve Mesleki Prestij

Prestij, itibar, saygınlık ve imaj kavramları günlük hayatta konuşma ve yazı dilimizde sıkça kullandığımız, Türkçe kökenli olmayan ve birbirlerine benzer anlamlarda kullanılabilen kavramlardır. Kavramların TDK sözlüğündeki anlamlarına baktığımızda Fransızca kökenli olan prestij “saygınlık”, yine Fransızca “image” kelimesinden dilimize geçen imaj kelimesi “imge, genel görünüş, izlenim”, itibar ise aynı şekilde “saygınlık” anlamına geldiği görülmektedir (TDK, 2021). Kavramlara etimolojik olarak derinlemesine

bakıldığında ya da ait olduğu dilde kullanımlarına göre incelendiğinde birbirlerinden ayrıştıkları bazı noktalar olabilir. Ancak günlük dilde kullanıldıklarında zihinlerde yarattığı anlamsal çerçevenin, çeşitli değişken ve girdilerle oluşturulan bir “saygınlık” olduğu söylenilebilmektedir.

Prestij, başarılarından, çağrışımlardan ve kamusal güçten türetilen bir durumdur (Vilka ve Baha, 2018:2). Mesleki prestij ise, bireylerin sosyal statüleri, kapasiteleri ve davranış kalıpları ile ilgili, o mesleğe üye olmaları göz önünde bulundurularak yapılan çıkarımları ve ortak olarak paylaşılan inançları ifade eder (Bimbaum ve Somers, 1986, 1989, akt. Lim ve diğ. 2000:741). İnsanlar toplumsal yaşamda beraber var olduğu diğer insanları, grupları ve toplumları anlamak için, onları bu inanç ve çıkarımlar ile türlere, tiplere ve sınıflara ayırarak anlamlandırma eğilimi gösterirler. Kalıp yargı olarak da adlandırılan bu davranış eğilimi, yaşamımızın büyük çoğunluğunda yönlendirici bir etki oluşturur (Tutkun ve Koç, 2008:259). Bu davranış eğilimini sergilerken kişileri anlamlandırmak için hangi dine mensup olduğu, hangi dili konuştuğu, cinsiyeti, siyasi görüşü, sahip olduğu etnik yapı, yaşadığı şehir gibi birçok referansa ulaşmak isteriz. Bu referanslardan birisi de kişinin ait olduğu meslek grubudur ve o mesleğin prestiji bu referansı etkileyen en önemli değişkenlerden biridir.

Seçer’e (2007:244) göre mesleki prestij, meslek grubu içerisinde bulunan bireylerden daha çok mesleğe aittir. Birey ait olduğu mesleğin prestiji sayesinde dolaylı olarak saygı ve itibar görmektedir. Öznel bir değerlendirme ile, meslek grubuna ait olan kişilerin mesleğin prestijine olan etkisini, mesleğin kişiye kattığı prestij ile kıyasladığımızda mesleki prestij katkısının daha çok olduğu söylenebilir. Yani bir kişinin mesleği iyi ya da kötü olarak temsil edip prestijini etkileme süreci, o mesleğe ait gelmiş geçmiş bütün bireylerin etkisi düşünüldüğünde küçük bir zaman dilimini oluşturur. Kişinin mesleği iyi ya da kötü temsili kişinin ömrü ile sınırlı iken, mesleklere karşı oluşan genel geçer inanışların ve önyargıların oluşumu uzun soluklu bir süreçtir. Kısaca “x” mesleği toplumun gözünde prestijli bir meslekse, x meslek grubuna dahil kötü bir itibara sahip “y” kişinin “x” mesleğinin prestijine zarar verebilmesinin düşük bir ihtimaldir olduğu ileri sürülebilir.

Mesleklerin toplumsal yaşam hafızasında bir prestij oluşturmasında rol oynayan bazı değişkenler vardır. Kamusal algı, mesleğin prestiji üzerine çıkarımlar yaparken bazı kriterler kullanır. Sunar’a (2020) göre mesleki prestij oluşumunda güç, eğitim, otorite, gelir gibi farklı değişkenler rol oynamaktadır. İyi bir kazanç, iyi bir eğitim, iş garantisi, mesleğin bünyesinde belirli bir otorite barındırması ve ofis ortamında icra edilmesi bu değişkenlerden birkaçıdır.

Sosyal hizmet doğası gereği sosyal reformlara ve sosyal hizmetlere bağlı bir meslektir. Bu durum onu profesyonel bir meslek algısı oluşturma

sürecinde bazı sorunlar ile karşı karşıya bırakmaktadır. Toplumun kullanımına sunulan sosyal hizmetler ve mesleğin temel gayesi olan sosyal reformlar, sosyal hizmet uzmanlarıyla sınırlı olan bir alan değildir. Bu durum sosyal hizmetin bilimsel bir uzmanlık alanı oluşturmasını sancılı bir sürece dönüştürmektedir. Sosyal hizmet, statükoyu koruyarak mesleki prestijini güvence altına almak ile sosyal değişime kendini adayarak prestijini ve mevcut düzenin sağlayacağı kaynaklardan vazgeçmek arasında bir ikilemde kalmaktadır. Aslında bu ikilemi oluşturan temel soru, sosyal hizmetin mesleki tasvirini yaparken savunmasız, hassas ve dezavantajlı kesiminin savunuculuğu yapma gayesinden sapmadan kendisini ve prestijini nasıl geliştireceğidir (Andrews, 1987:486). Bu nedenle sosyal hizmet kendini tanıtırken, hizmetlerini sunarken ve amaçlarını belirlerken, sosyal hizmet mesleğinden fayda sağlayacak olan kesimin ve sosyal hizmet mesleğine gerekli olan zemini hazırlayan kamu otoritesinin mesleğe olan inancını artırabilmeli ve kamu gözünde prestijli bir imaj ortaya koyabilmelidir (Zugazaga, Surette, Mendez ve Otto, 2006:633).

Sosyal hizmet uzmanları açısından prestij, kişinin prestijine katkı sağlaması, kendisini önemli ve değerli bir kişi olarak hissetmesi, benlik saygısının teşvik edilmesi noktasında ortaya çıkar ve kişinin benlik kavramını, diğer meslek elemanları ile ilişkilerini ve mesleği ile ilgili duygularını etkiler. Müracaatçılar açısından ise prestij, müracaatçıyla kurulan mesleki ilişkide önem arz eder. Eğer müracaatçı gözünde meslek elemanının ve mesleğin prestij değeri yüksekse mesleki ilişki avantajlı bir şekilde başlar. Tersine olan bir durumda ise mesleki ilişki handikap ile başlayabilir ve sosyal hizmet uzmanının müracaatçı gözünde yetkinliği sıkıntıya girer. Bu etkiye verilebilecek en basit örnek psikiyatristler ve müracaatçıları arasındaki ilişkidir. Tıp doktorluğunun prestij, psikiyatrist- müracaatçı ilişkisinde meslek elemanına bir avantaj sağlamak ve müdahale sürecinde meslek elemanına avantajlı bir konum imkânı sunmaktadır. (Kadustin, 1958:37). Yani sosyal hizmetin tanınması ve toplumun gözünde prestijli bir meslek olması hem meslek elemanlarını ve müracaatçıları hem de sosyal hizmete sağlanan kaynakların pozitif yönde etki etmesi açısından önemlidir. Tanınırlığı yüksek prestijli bir meslek algısı, mesleğin kabulünün, canlılığının ve etkinliğinin artırılması için gereklidir (Reid ve Misener, 2001:194; Olin, 2013:93).

Sosyal hizmet ve sosyal hizmet mesleğinin prestij odaklı yapılan çalışmalara bakıldığında literatürde konuya ilişkin farklı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bunlardan biri, Ankara, Başkent ve Hacettepe üniversitelerinde öğrenim gören sosyal hizmet dördüncü sınıf öğrencilerinin gelecek planlarını araştırmaya yönelik 134 öğrenci ile yapılan araştırmadır. Araştırmada öğrencilerin gelecekte sosyal hizmet uzmanı olmaktan mutluluk duyup duymadıkları sorgulanmıştır. Öğrencilerin %80,2'si mutlu olduğunu belirtmiş, %19,8'i ise mutsuz olduğunu belirtmiştir. Mutsuz olduğunu belirten kısım ise neden mutsuz olduğu sorusuna "Sosyal hizmet mesleğinin Türkiye

‘de yetkinliği ve saygınlığının olmaması’ (%35) cevabını vermiştir (Işıkhani ve diğerleri, 2016:10).

2019-2020 yılında 6 ilde, 2711 kişi ile yüz yüze görüşülerek 133 farklı mesleğin 0-100 arasında puanlanması ile yürütülen “Türkiye’de Çalışma Hayatı ve Meslekler” adlı çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının mesleki prestijlerinin nasıl görüldüğüne dair veriler sunulmaktadır. Çalışmada araştırmacılara fikir sahibi olmadıkları meslekler için cevap kısmını boş bırakma seçeneği sunulmuştur. En yüksek cevaplanmama oranına sahip meslekler arasında anketin güvenilirliğini göstermek adına ankete koyulan iki sahte meslek yer alırken, gerçek meslekler arasında sıralama “Dekoratör” (182), “Müzişyen” (164), “Biyolog” (164), “Laborant” (133), “Fizyoterapist” (89) ve “Sosyal Hizmet Uzmanı” (78) olmuş, sosyal hizmet uzmanları altıncı sırada yer almıştır. Ayrıca araştırmada 2015 yılında yapılan araştırma verilerinin mesleki itibar puanları ile 2020 yılında yapılan çalışmanın verileri ile karşılaştırılması da mevcuttur. Araştırma sonuçlarında meslekler aldıkları itibar puanlarına göre sıralanmıştır. 2015 yılında, ilk üçte “Tıp Doktoru” (88,3), “Üniversite Profesörü” (83,32), “Hâkim” (82,17) sırasıyla yer alırken “Sosyal Hizmet Uzmanı” 59,1 puanla kırk dokuzuncu sırada yer almıştır. 2020 yılındaki sonuçlara göre ise ilk üç pek değişmemiş, “Tıp Doktoru” (87,17), “Hâkim” (84,26) ve “Üniversite Profesörü” (83,73) ilk üçte sırasıyla yerlerini almıştır. “Sosyal Hizmet Uzmanı” ise 57,03 puan ile ellinci sıraya gerilemiştir. 2020 yılı verilerine göre, sosyal hizmet uzmanının önünde kırk dokuzuncu sırada “Vergi Memuru”, kırk sekizinci sırada “İtfaiyeci”, kırk yedinci sırada ise “Spiker” yer almaktadır. Bir diğer dikkat çeken bulgu, özellikle ülkemizde benzer alanlarda benzer mesleki rollerle görev yapan “Psikolog” ve “Sosyolog” gibi mesleklerinin sosyal hizmet uzmanından daha yüksek puanlar almasıdır. 2020 yılı verisine göre, “Psikolog” (76,99) puanla altıncı sırada yer alırken, “Sosyolog” 61,38 puanla otuz sekizinci sırada yer almaktadır (Sunar, 2020:42-47).

Letonya’da mesleki prestij üzerine 2011 yıllarında 1734 kişinin katılımıyla yapılan bir çalışmada, sosyal hizmet 99 meslek arasında 67. sırada yer almıştır. Benzer bir diğer çalışma 2009 yılında Litvanya’da gerçekleştirilmiş ve sosyal hizmet, 66 mesleğin sıralamasında orta sıralarda yer almıştır. Araştırmada vurgulanan diğer bir nokta, sosyal hizmet uzmanının prestij sıralamasında psikologdan daha gerilerde yer alması olmuştur. Yine Letonya’da gerçekleştirilen 200 sosyal hizmet uzmanının katıldığı nicel bir araştırmada katılımcılara; mesleği seçme nedenleri, mesleki prestijleri gibi sorular yöneltilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarından mesleği her açıdan deneyimledikleri için ne kadar prestijli bir meslek olduğu değerlendirmeleri istenmiştir. Çoğu (%42,5) mesleği kısmen prestijli bulmuş, %15’i prestijli bulmuş ve %1,5’i de çok prestijli bulmuştur (Vilka ve Baha, 2018:3-10).

Manisa ilinde sosyal hizmet mesleğine yönelik toplumsal algı ve tutumları incelemek amacıyla 500 kişi ile gerçekleştirilen çalışmaya göre, katılımcıların %53,5'i sosyal hizmet mesleğinin toplumda hak ettiği itibara sahip olmadığını düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların sosyal hizmet mesleğine yönelik genel tutumlarının olumlu olduğu ortaya çıkmıştır (Bolgün ve Şahin, 2019).

Bu çalışmanın amacı, problemi ve hedefleri doğrultusunda, çalışma yöntemi olan nitel araştırma fenomenolojik deseninin de doğası gereği, itibar, prestij, saygınlık ve imaj ortak bir anlamı ifade ettiği varsayılarak kullanılmıştır. Önemli olan, kelimelerin etimolojik ve akademik detaylı analizleri değil çalışmaya katılan katılımcıların zihninde ifade ettiği ortak anlamdır. Araştırma yöntemi gereği, kişilerin anlamlandırmaları, deneyimleri ve düşünceleri önemlidir. Yani hangi kavram kullanılırsa kullanılsın katılımcının zihninde sorgulanmak istenen odak nokta, bölümlerinin ve mesleklerinin toplum tarafından saygınlığı olan, statü sağlayan ve prestij sahibi bir meslek olarak görülüp görülmedikleri olmuştur. Verilerin toplanması ve katılımcılarla görüşmeler yapıldığı sırada katılımcıların anlayışına göre prestij, itibar ve saygınlık kavramlarının kullanılmasında esnek davranılmıştır. Ancak anlam karmaşası yaratmaması amacıyla çalışmanın yazı dilinde bu kelimeleri kapsayacak şekilde tek kavram olarak prestij ve mesleki prestij kavramları kullanılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı; Türkiye’de sosyal hizmet mesleğinin, sosyal hizmet eğitiminin ve sosyal hizmet uzmanlarının prestijine dair neler düşünüldüğüne, mesleki prestijin konumuna, kurum içinde diğer meslek elemanları tarafından mesleki yetkinlik ve becerilere ne kadar saygı duyulduğuna dikkat çekebilmek; müracaatçıların sosyal hizmet uzmanlarını saygın bir meslek elemanı olarak algılayıp algılamadığını, sosyal hizmet uzmanı olmanın sağladığı mevcut prestij nelerden etkilendiğini tespit edebilmek ve daha prestij sahibi bir meslek olabilmek için neler yapılabileceğine dair görüşler ortaya koymaktır.

Bu araştırmanın literatürde direkt olarak sosyal hizmet prestiji üzerine odaklanarak sosyal hizmet alanından kişilerle yapılmış araştırmaların az sayıda olması nedeni ile alanda yapılacak çalışmalara farklı bir bakış açısı getireceği düşünülmektedir.

Yöntem

Bu araştırma alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları ve eğitim hayatına devam eden sosyal hizmet öğrencilerinin görüşlerinden yola çıkarak, alana alan içinden bir bakış açısı oluşturmayı ve sosyal hizmetin mesleki prestijini betimlemeyi amaçlayan nitel araştırmanın fenomenoloji deseninde tasarlanmış bir çalışmadır.

Bütün araştırmalarda olduğu gibi nitel araştırmada da kullanılan yöntemin ve yaklaşımların özenle seçilmesi önemlidir (Ger, 2009:2). Bu araştırmada da nitel araştırma desenleri detaylı bir Şekilde incelenmiş ve araştırmaya en uygun olduğu düşünülen fenomenolojik yaklaşım seçilmiştir. Çünkü fenomenolojik yaklaşımlarda kişilerin deneyim ve görüşlerine odaklanılır ve derinlemesine bir keşif sürecine çıkılmaktadır.

Fenomenolojik yaklaşım, araştırmaya konu olan fenomene yönelik deneyimlerin ve öznel düşüncelerin anlamını ön planda tutarak fenomene yönelik katılımcıların duygu, düşünce ve algılarını anlamlandırmaya çalışır. Bu anlamlandırma, birey deneyimlerini çok boyutlu olarak anlayabilme amacındadır (Tekinal ve Uğuz, 2020:178). Günlük yaşamda sık sık karşılaştığımız, farkında olduğumuz ama üzerinde detaylı olarak düşünmediğimiz fenomenler bu yaklaşımda odak noktadadır. Tam anlamıyla yabancı olmadığımız ancak tam olarak anlama girişiminde bulunmadığımız fenomenleri araştırmayı amaçlayan çalışmalar için bu yaklaşım deseni önerilir. Fenomenolojik yaklaşımlarda veri kaynağını araştırmanın odaklandığı fenomene dair deneyimleri olan ve bunları dış dünyaya aktararak araştırmacı ile paylaşabilecek bireyler ya da gruplar oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2005:78-80).

Çalışma Grubu

Nitel araştırmanın, felsefini oluşturan araştırma boyunca araştırmacıyı kısıtlamayan ve esnek bir alan sunan yapısı çalışmanın her aşaması için geçerlidir. Yani rneklem seçimini yaparken de nitel araştırmanın bu özelliği bir avantaj olarak kullanılabilir. Nitel yöntemde örneklem yöntemine karar verilirken birden fazla örneklem yöntemi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:142). Bu çalışmada da yöntemin sağladığı bu esnek alandan faydalanılmış örneklem yöntemi olarak öncelikli olarak kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Ek olarak da maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin kullanıldığı söylenebilir. Yani araştırmacının kaynakları dahilinde, yapılan görüşmelerin birçoğunun yüz yüze olmasının verilerin toplanması açısından daha uygun olacağı dşnlmş, kolay ulaşılabilen kişiler içinden katılımcılar seçilirken katılımcılar arasında çeşitliliğin mümkün olduğunca sağlanması göz önünde tutulmuştur. Örneğin sosyal hizmet öğrencileri belirlenirken kadın ve erkek katılımcıların örneklem içinde bulundurulması, sosyal hizmet uzmanı katılımcılar belirlenirken ise, farklı kurumlardan katılımcıların örnekleme dahil olmasına zen gösterilmiştir.

Sonuç olarak, araştırmanın çalışma grubu, öğrenciliği devam eden sosyal hizmet lisans öğrencileri ve yüksek lisans öğrencileri ile güncel olarak sosyal hizmet uzmanı olarak çalışan bireylerden oluşmuştur. Çalışmaya sosyal hizmet lisans son sınıf ve yüksek lisans ğrencisi 20 kişi, sosyal hizmet

uzmanı 15 kişi katılmıştır. Öğrenci katılımcılardan 14'ü kadın 6'sı erkek, sosyal hizmet uzmanı katılımcılardan 8'i kadın ve 7'si erkektir. Öğrenci katılımcılar 4. sınıf ve yüksek lisans öğrencilerden seçilmiştir. Çünkü sosyal hizmet kurumlarını saha uygulaması yoluyla deneyimleme şansları ve sosyal hizmetin kurum içi prestijine dair gözlem fırsatları olmuştur. Ayrıca 4. sınıf ve yüksek lisans öğrencilerinin sosyal hizmet okumak, sosyal hizmet uzmanı olmak noktasındaki deneyimlerinin ve yaşantılarının da alt sınıflara göre daha fazla olduğu düşünülmüştür. Tablo 1 ve Tablo 2'de katılımcılara ait bilgiler gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrenci Katılımcılara ait bilgiler

	Yaş	Cinsiyet	Üniversite	Derece	Sınıf
ÖK1	23	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK2	21	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK3	21	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK4	24	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK5	22	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK6	22	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK7	22	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK8	23	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK9	23	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK10	22	Kadın	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK11	24	Kadın	Ankara Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK12	22	Kadın	Ankara Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK13	25	Kadın	Karabük Ü.	Yüksek L.	Tez Dönemi
ÖK14	26	Kadın	Hacettepe Ü.	Yüksek L.	Ders Dönemi
ÖK15	23	Erkek	Hacettepe Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK16	22	Erkek	Karabük Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK17	23	Erkek	Bartın Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK18	24	Erkek	Sakarya Ü.	Lisans	4. Sınıf
ÖK19	25	Erkek	Karabük Ü.	Yüksek L.	Tez Dönemi
ÖK20	26	Erkek	Hacettepe Ü.	Yüksek L.	Tez Dönemi

Tablo 2. Sosyal Hizmet Uzmanı Katılımcılara Ait Bilgiler

	Yaş	Cinsiyet	Kurum	Çalışma Süresi	Çalıştığı Alan	Statü (Unvan)
SHUK1	27	Kadın	STK	2 yıl	Çocuk ve Genç	İş Geliştirme Uzmanı
SHUK2	26	Kadın	Adalet Bakanlığı	1,5 yıl	Aile	Sosyal Çalışmacı
SHUK3	26	Kadın	Sağlık Bakanlığı	2 yıl	Tüm Müracaatçı Grupları	Sosyal Çalışmacı
SHUK4	30	Erkek	ASHB	5 yıl	Tüm Müracaatçı Grupları	ASDEP Sosyal Çalışmacı

SHUK5	34	Erkek	ASHB	11 yıl	Tüm Müracaatçı Grupları	Sosyal Hizmet Uzmanı
SHUK6	27	Erkek	STK	1,5 yıl	Göçmenler ve Sığınmacılar	Sosyal Hizmet Uzmanı
SHUK7	26	Kadın	STK	1 yıl	Bağımlılık	Sosyal Hizmet Uzmanı
SHUK8	28	Kadın	STK	1 yıl	Bağımlılık	Sosyal Çalışmacı
SHUK9	26	Kadın	Adalet Bakanlığı	9 Ay	Adli Sosyal Hizmet	Sosyal Çalışmacı
SHUK10	27	Kadın	Sağlık Bakanlığı	2 yıl	Tüm Müracaatçı Grupları	Sosyal Çalışmacı
SHUK11	30	Erkek	ASHB	8 yıl	Engelli	Sosyal Çalışmacı
SHUK12	30	Erkek	ASHB	6 yıl	Yaşlı	Sosyal Çalışmacı
SHUK13	37	Erkek	ASHB	12 yıl	Çocuk	Sosyal Çalışmacı
SHUK14	32	Kadın	ASHB	6 yıl	Kadın	Sosyal Çalışmacı
SHUK15	30	Erkek	Özel Kurum	5 yıl	Engelli	Kurum Müdürü

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan iki farklı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Söz konusu form araştırmacının görüşme esnasında hatırlaması amacıyla kullanılmış olup görüşmenin derinleşmesini engellememesine dikkat edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu danışman gözetiminde hazırlanmış ve veri toplama sürecine başlamadan önce birkaç görüşme ile test edilerek gözden geçirilmiş ve tekrar düzenlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplandığı derinlemesine görüşmeler, birçoğu Karabük ilinde olmak üzere, Ankara, Rize, Bartın, Kastamonu ve Manisa olmak üzere beş farklı ilde gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplandığı dönemde pandemi olmasına rağmen görüşmelerin birçoğunun yüze yüze gerçekleştirilmesine özen gösterilmiştir. Görüşmelerin yirmi altısı yüz yüze, beş tanesi uzaktan online görüntülü görüşme ve dört görüşme de telefon ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların uygun olduğu gün ve saatlerde istedikleri mekanlarda gerçekleştirilmiştir ve her görüşmede ses kaydı alınmıştır. Ses

kaydının yanında araştırmacı tarafından notlarda tutulmuştur. Katılımcılara ses kaydı alınacağı ile ilgili bilgilendirme yapılarak izin alınmış, araştırmada kesinlikle isimler geçmeyeceği, çalışma yaşamlarına olumsuz hiçbir etkisinin olmayacağı özellikle vurgulanmış ve görüşmelere gönüllü katıldıklarına dair form imzalatılmıştır. Görüşmeler toplam 1422 dakika sürmüştür ve görüşmelerin ortalama süresi 41 dakika olmuştur. Ses kayıtları ve tutulan notlar görüşmelerin hemen ardından yazılı hale getirilmiş ve analiz için hazırlanmıştır.

Verilerin Analizi

Yapı yapılandırılmış görüşme formu, araştırma soruları ve araştırma amacından hareketle katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler düzenlenerek araştırmacı tarafından analiz edilmiş ardından veriler önceden belirlenmiş temalar altında kategorileri ve alt kategorileri oluşturmuştur. Katılımcıların cevapları aktarılırken duyulduğu gibi düzeltme yapılmadan direkt kendi ifadeleri ile aktarılmasına ayrıca özen gösterilmiştir.

Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in (2005:256-257) aktardığına göre bu yaklaşımda yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenmekte, sistematik bir şekilde okuyucuya sunulmakta, yorumlanmakta ve katılımcıların görüşlerine sık sık doğrudan alıntılar ile yer verilmektedir. Bu analiz yaklaşımında temel amaç, bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.

Bulgular

Toplanan verilerin analizi sonucunda, veriler meslek prestij teması altında "Toplum Genelinde Prestij", "Kurum İçi Prestij" ve "Prestiji Etkileyen Unsurlar" olarak üç kategori ve bu kategorileri oluşturan 5 alt kategoride kümelenebilir.

Ek olarak Katılımcıların genel prestij düşüncelerini özetlemeleri, bir genelleme ile sözel düşüncelerini sayısal veri ile yansıtılmaları amacıyla sosyal hizmet mesleğinin ve eğitim programlarının toplum gözünde prestijini 10 üzerinden bir puanla puanlamaları istenmiştir. Katılımcıların yaptığı puanlamalar aşağıda verilen Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Prestij Puanlamaları

Katılımcı	Puan	Katılımcı	Puan
ÖK1	2	SHUK1	3
ÖK2	4	SHUK2	4
ÖK3	5	SHUK3	4
ÖK4	4	SHUK4	5
ÖK5	3	SHUK5	6
ÖK6	5	SHUK6	7
ÖK7	4	SHUK7	4

ÖK8	3	SHUK8	3
ÖK9	4	SHUK9	6
ÖK10	6	SHUK10	4
ÖK11	6	SHUK11	4
ÖK12	5	SHUK12	2
ÖK13	6	SHUK13	4
ÖK14	4	SHUK14	6
ÖK15	7	SHUK15	5
ÖK16	6		
ÖK17	4		
ÖK18	3		
ÖK19	6		
ÖK20	2		

Yapılan puanlamalarda katılımcıların genel ortalaması 4.45 olmuştur. Öğrenci katılımcıların ortalaması 4.45 olurken Sosyal Hizmet Uzmanı katılımcıların ortalaması 4.46 olmuştur. Sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet öğrencilerinin hemen hemen çok yakın ortalamaya sahip olduğu ve prestij olgusu üzerine düşüncelerinin benzer olabileceği izlenimini oluşturmuştur.

Tablo 4. Toplum Genelinde Prestij Kategorisine Ait Bulgular

Kategori	Katılım	Betimleme Örneği
Toplum Genelinde Prestij Algısı	ÖK2, ÖK3, ÖK5, ÖK6, ÖK7, ÖK8, ÖK9, ÖK10, ÖK12, ÖK14, ÖK16, ÖK18, SHUK1, SHUK3, SHUK6, SHUK7	ÖK18, SHUK6

Katılımcı betimlemelerinin büyük çoğunluğu, mesleki tanınırlıkla prestijli ilişkilendirmiş ve sosyal hizmetin tanınmadığı ya da yanlış tanındığı için prestijinin düşük olduğu yönünde olmuştur. Katılımcılar sosyal hizmetin aslında çok saygın bir meslek olduğunu, toplum genelinde tanımadığından dolayı bir prestije sahip olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcılara göre sosyal hizmet toplum genelinde tanınsa çok prestijli bir meslek olacaktır ve mesleği tam olarak bilen kişiler tarafından çok prestijli olarak görülmektedir. Örnek betimlemeye aşağıda yer verilmiştir.

ÖK18: "Bence prestijimiz yok. Bilinsek, neler yaptığımızı halk tamamen anlayabilse, ne iş yapıyorsun deyince o kişiye anlatabilsek ... Eğer karşımızdaki kişi biliyor olsa ilk sosyal hizmet uzmanıydı dediğimizde bize der ki vaaovv çok güzel der. Aslında prestiji olması gereken bir mesleğiz. Ama bence bilinmediği için yok. Prestiji

için önce anlatmamız lazım. Bilinmiyoruz ki saygınlığımız olsun. Bilseler saygınlık artar. Bizim Türk toplumumuz ya da genel olarak da bizim yaptığımız işlere kesinlikle saygı göstereceğini ve değer vereceğine eminim. Ama yeterince bilinmiyor.”

SHUK6: “Valla görenler yani bilenler gözünde prestijli. Ben mesela dönemsel olarak endüstriyel sosyal hizmet alanında da çalıştım fındık tarımı üzerine oradaki ziraat mühendislerin tamamı şu an çalıştığım dernektekilerin tamamı sosyal hizmet uzmanlarının gerçekten bir şeyler yapabildiğini hem aradaki iletişimi sağladığını hem de bireylere çok iyi bir şekilde müdahale gerçekleştirdiğini söylüyor. Hiç kimseden ben söyle söyle kötü bir meslek diye duymadım.”

Tablo 5. Kurum İçi Prestij Kategorisine Ait Bulgular

Kategori	Alt Kategori	Katılım	Betimleme Örneği
Kurum İçi Prestij	Meslek Elemanlarının Gözünde	ÖK12, ÖK14, ÖK19, SHUK9, SHUK15	SHUK1
	Müracaatçının Gözünde	ÖK4, ÖK13, ÖK15, ÖK17, SHUK7	SHUK7

Bu kategori sosyal hizmet uzmanı katılımcıların, kurumdaki müracaatçılar ve diğer çalışan personeller tarafından sosyal hizmet uzmanı olmanın prestij noktasında nasıl deneyimler yaşattığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan betimlemelerden oluşmuştur. Öte yandan sosyal hizmet öğrencilerinin de 4. sınıf ve yüksek lisans olanlardan seçilmiş olması saha uygulaması deneyimi de olsa kurum deneyimlerinden yola çıkarak betimleme yapabilmelerini sağlamıştır. Alt kategorilere ait betimleme örneklerine tablo 5'teki sıraya göre aşağıda yer verilmiştir.

SHUK1: “Saygı duyuyorlar. Sosyal inceleme yapmak, sosyal hizmet mezunu meslek elamanlarının görevidir gözüyle bakıyorlar. Bu kesin ve net olarak belirlenmiş bizim kurumumuzda. Görev tanımlarımız net yani ve sosyal hizmet uzmanı raporunu hazırladığında bu rapora sadık kalıyorlar onun doğrultusunda karar alıyorlar.”

SHUK7: “Sosyal hizmet uzmanı prestijlidir ve ona saygı duyulur ama yardım alabilmek için. Yani

müracaatçılar gözünde çıkar ilişkisinden kaynaklı bir saygınlığı vardır. Bir şey isteyecekse saygı duyduğunu hissettiriyor. Ama siz tersine onların istemediği bir işlem için gittiğinizde mesela çocuğu hakkında rapor yazmak o zaman ne saygınlık kalır ne meslek.”

Müracaatçıların algısına yönelik görüş belirten katılımcıların oluşturduğu olgu önemli bir bulgudur. Müracaatçı grubu sosyal hizmet uzmanının yetkinliklerine ve becerilere tam hâkim olmadıkça, mesleki ilişkinin kalitesi, alacakları hizmetin sürdürülebilirliği ve ihtiyaçları olduğunda danışabilecekleri meslek elemanlarına ulaşabilmeleri açısından sorun yaratma ihtimali yüksek bir durumdur. Sosyal hizmet felsefine göre uzman müracaatçıyı yönlendiren ve otorite sahibi bir konumda değildir. Bu durum prestijli olup olmamasının bir önemi olmadığını akıllara getirebilir. Fakat yine de sosyal hizmetin müracaatçı yüksek yararını hedefleyen bir meslek olması, müracaatçının gözünde yetkin ve saygın olması gerektiği düşüncesini akıllara getirmektedir.

Tablo 6. Prestiji Etkileyen Unsurlar Kategorisine Ait Bulgular

Kategori	Alt Kategori	Katılım	Betimleme Örneği
Prestiji Etkileyen Unsurlar	Açıköğretim	ÖK1, ÖK7, ÖK13, SHUK2, SHUK7, SHUK8, SHUK6, ÖK20	SHUK6
	İstihdam	ÖK9, ÖK10, ÖK13, ÖK20, SHUK6, SHUK8, SHUK13	ÖK13
	Dernek, Mesleki Örgütlenme	ÖK1, ÖK4, ÖK7, ÖK8, ÖK19, SHUK8, SHUK9, SHUK14, SHUK15	SHUK8

Daha önce de belirtildiği gibi katılımcılar, Türk toplumunun sosyal hizmetin mesleki prestij algısını şekillendiren başat düşünce olarak sosyal hizmetin mesleki tanınırlığı olduğu belirtmişlerdir. Sosyal hizmetin tanınmadığı için prestijinin düşük olduğu düşüncesi katılımcıların çoğunluğunda hakimdir. “Toplum Genelinde Prestij” kategorisinde tanınırlık konusundan bahsedildiğinden “Prestiji Etkileyen Unsurlar” olarak

adlandırılan kategoride ayrıca yer verilmemiştir. Alt kategorilere ait betimleme örnekleri aşağıda Tablo 6'daki sırayla verilmiştir.

SHUK6: "Benim bir arkadaşım vardı beraber okuduğumuz annesi sosyal hizmet açık öğretimi ondan 2 yıl önce bitirdi. Kep töreninde arkadaşım la dalga geçiyor ben senden önce bitirdim diye. Bu açık öğretim artık kapanmalı. Bir yerde bir şey ne kadar çoksa onun değeri düşüyor. Klasik arz talep eğrisi."

ÖK13: "Bölümü okurken ilk başta düşündüğüm kadar yüksek bir statüye sahip olmadığını hissettim. Bunun sebebi olarak istihdamın gittikçe azalmasını örnek verebilirim. Yüksek puanlı insanların atanamaması, sosyal çalışmacı kadrosuna farklı bölümlerden insanların atanmış olması vb. Bunları gördükçe dedim ki bu meslek düşündüğümüz kadar önemli değilmiş sanırım, yerine başka bölüm alabildiklerine göre. SHU olmazsa olmaz bir şey değil mi acaba, kendimizi mi kandırdık diye düşündüm. Şöyle örnek vereyim hiçbir baroya avukat yerine öğretmen atanamaz ya da hiçbir hastaneye dahiliye bölümüne dış hekimi atanamaz."

SHUK8: "Farkındalık kazandırılabilir ve daha güçlü örgütlenme olabilir bence prestij artması için. Mesela sosyal hizmet derneği var ya büyük şehirlerde var, İzmir'de mesela çok aktifti Konya'da da sanıyorum çok aktif, ben Bartın'dayım Bartın'da mesela yok. Bu her ilde olmalı bence. Bu her ilde olmakla da yetmez tabi. Derneğin artık masaya yumruğu vurması gerekiyor. Her yerde her alanda hakkımız yeniyor. Biz bu şekilde kim bize saygı dıysun kim bizi saygın meslek elemanları olarak görsün."

Prestij konusu üzerine derinlemesine görüşme gerçekleştirilirken katılımcıların en çok üzerinde durduğu konu açık öğretim fakültesinde yer alan sosyal hizmet lisans programları olmuştur. Bu programların sosyal hizmet adına büyük bir dezavantaj yarattığını betimleyen katılımcılar, sosyal hizmetin herkesin kazandığı, herkesin okuduğu bir meslek olarak algılandığını belirtmişlerdir. Öte yandan katılımcılar istihdam olanaklarının artırılması noktasında da mesleki örgütlenmeye iş düştüğünü ifade eden görüşler belirtmişlerdir. Katılımcılar tarafından mesleki örgütlenmenin üzerinde sık sık

durulması dikkat çekici bir bulgudur. Konunun görüşmeler esnasında sık sık gündeme gelmesi üzerine araştırmacı tarafından katılımcılara, demeğe üye olup olmadıkları, ya da üye olmayı düşünüp düşünmedikleri sorulmuş, birçok katılımcının üye olmadığı ve üye olmayı da düşünmediği görülmüştür. Mesleki derneklerden ve örgütlemelerden bu kadar yakınırken mesleki demeklerin güçlenmesi için üye olmak ve aktif rol almak gibi bir girişimlerinin de bulunmamasının araştırılması gereken ayrı bir konu olduğu düşünülmüştür.

Sonuç ve Öneriler

Katılımcıların sosyal hizmet mesleğinin prestijine ilişkin sözel düşüncelerini sayısal veri ile yansıtmaları amacıyla yapılan puanlamada katılımcıların genel ortalaması 4.45 olmuştur. 10 üzerinden yapılan puanlamada ortalamanın 5'in altında kalması katılımcıların sosyal hizmet mesleğine yönelik toplum tarafından atfedilen prestiji düşük betimlediklerini göstermiştir. Katılımcılara göre, sosyal hizmet mesleğinin, toplum genelinde yüksek bir prestije sahip olmasına giden yol, onun tanınırlığının artırılmasından geçmektedir. Tanınmaması veya yanlış tanınması toplumun prestij hakkında da sağlıklı bir algı oluşturmasını engellemektedir. Mesleki prestij ve mesleki tanınırlık paralel iki kavramdır. Sosyal hizmet camiasının tanınırlık üzerine yoğunlaşmasının mesleğin prestijini de olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Mesleği ve meslek elemanlarını yakından tanıyan, katılımcıların çalışma ortamı ve mesleki becerileri hakkında bilgi sahibi olan kişilerin sosyal hizmet mesleğinin prestiji hakkında neler düşündüklerine yönelik yapılan derinlemesine görüşmelerde ise çoğu katılımcı kurum içi prestije dair olumlu deneyimlerden bahsetmiştir. Özellikle ortak alanda çalıştıkları, psikolog ve sosyolog gibi meslek elemanlarının sosyal hizmete yönelik farkındalıklarının yüksek olduğu görülmüştür. Sunulan hizmetlerin kalitesi açısından ekip çalışması azımsanmayacak derecede bir öneme sahiptir. Bu nedenle aynı kurumda görev yapan meslek elemanlarının, idarecilerin ve destek personellerinin sosyal hizmet mesleğine yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olması hizmet kalitesi açısından değerlidir. Müracaatçı gözünde ise katılımcı betimlemeleri; genel olarak müracaatçıların mesleki unvanlarından, mesleki beceri ve yetkinliklerinden haberdar olmadığı ve sosyal hizmet uzmanı oldukları için kendilerine duyulan bir saygının bulunmadığı yönündedir. Ancak sosyal hizmetin müracaatçı yüksek yararını hedef edinen bir meslek olarak, müracaatçının gözünde yetkin ve saygın olması gerektiği düşünülmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, bir uzman, bir bilimsel yöntem ve uygulamaya hâkim meslek elemanı olarak görülmediği takdirde müracaatçıların meslek elemanlarından nasıl faydalanabileceklerine dair fikir yürütmeleri zor olabilir. Bireylerle psikososyal boyutta çalışan meslekler için mesleki prestij kritik olabilmektedir çünkü bütün mesleki uygulama müracaatçı ve uzman arasındaki iletişimin kalitesiyle yürütülmektedir.

Müracaatçıların sosyal hizmet uzmanlarına bakış açısı bulgular kısmında örneklendirildiği gibi, işini bir an önce bitirmek uğruna olursa; sosyal hizmet uzmanı ve müracaatçı iletişimi, hastaneden randevu almak için sağlık personeliyle girilen iletişimden ya da vergilerimizi ödemek için vergi memuruyla girilen iletişimden öteye gidemeyerek sınırlı bir çerçevede kalabilir.

Araştırma bulgularına göre, sosyal hizmet uzmanı olmak ya da sosyal hizmet okumak deneyimine sahip olan kişilerin sosyal hizmetin mesleki prestijinin Türkiye’deki algısı noktasında bazı problemleri deneyimledikleri açıktır. Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu mesleklerine saygı duymakta ve mesleklerini sevmektedir. Onlara göre sosyal hizmet mesleği, saygı duyulması gereken ve saygıyı hak eden bir meslektir. Sosyal hizmet gibi kritik kararlarda görev yaparak insan yaşamına dokunan bir mesleğin, doktor, öğretmen ve asker gibi mesleklerle birlikte prestij sahibi, genç yaşta hayalleri süsleyen bir meslek olmayı hak ettiği düşüncesi katılımcıların betimlemelerinden çıkarılabilir. Bu çıkarım doğrultusunda, iyi bir mesleki benlik saygısına sahip meslek elemanlarının, işine gösterdiği ilgi ve alaka ile çalıştığı hassas vakalarda daha verimli uygulamalar gerçekleştirecekleri düşünülebilir.

Ülkemizde birkaç yıl öncesine kadar sosyal hizmetin yüksek puanlarla alım yaptığı, popüler bir bölüm olduğu dönemler olmuş ve o dönemde adından sıkça söz ettirmiştir. O yıllarda öğrenci olanların sosyal hizmeti daha iyi tanıdığı, daha prestijli olarak gördüğü ve bölümü okuyabilmenin daha fazla arzulandığı görülmüştür. Bu durumun nedenleri arasında istihdam olanaklarının fazla olması ve bölümün adından söz ettirme şansını artırabilmesi olduğu düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle istihdamın prestiji sağlayan başat unsurlardan biri olduğu açıkça ifade edilebilir. Bu nedenle hem sosyal hizmet camiasının hem de sosyal hizmet istihdam etmekle görevli kurum ve kuruluşların sosyal hizmet uzmanlarının istihdamını artırmaya yoğunlaşmaları gerektiği düşünülmektedir.

Katılımcılar mesleki prestiji azaltan nedenlerin başında mesleğin yeterince tanınmamasının geldiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar açısından mesleğin prestijini azaltan bir diğer neden sosyal hizmet bölümlerinin açık öğretim fakültelerinde açılmasıdır. Yapılan betimlemelere göre, herkesin rahatlıkla ulaşabildiği bir bölüm ve meslek olarak görülme ihtimalinin bulunması sosyal hizmet mesleğinin prestijine zarar vermektedir. Bu doğrultuda mesleğin prestiji açısından açık öğretim konusu çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. Üstünde durulması gereken bir diğer konu, Türkiye’de sosyal hizmet uzmanlarının örgütlendiği yer olan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği konusudur. Katılımcılar, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinden mesleğin kitleler tarafından tanınması ve mesleğin hak ettiği saygıyı görmesi gibi sorunların çözümü noktasında büyük işler beklediklerini sıklıkla dile getirmişlerdir.

Araştırma bulgularında ortaya çıkan ve sosyal hizmetin prestij algısının önünde bir engel olarak betimlenen sorunların, bazı Avrupa ülkelerinde de yaşandığı bilinmektedir. Örneğin, Almanya’da sosyal hizmet uzmanları, diğer meslekler ile aynı çalışma koşullarına sahip olmasına rağmen mesleki prestij açısından daha az prestijli olarak algılanmaktadır. Ayrıca öğretmen ve psikologlardan daha düşük ücretlere çalışmaktadırlar. Mesleki örgütlenme konusunda ise, örgütlenme ve bu örgütlere katılım düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Almanya’da her yıl yaklaşık 15.000 kişi sosyal hizmet uzmanı olarak istihdam edilmesine rağmen mesleki örgüte katılım düzeyi istihdam edilen kişilerin yarısından azdır (Puhl, 2016:115). Bir başka Avrupa ülkesi Polonya’da da sosyal hizmetin karşılaştığı sorunlar arasında; mesleğin arka sıralarda bulunduğu, altının çizilmesi, meslek olarak kabul görmesi için resmi gerekliliklerin hepsini sağlamasına rağmen prestij eksikliği yaşaması gibi birtakım sorunların yaşandığı bilinmektedir (Pawelek, 2016:197). Benzer sorunları yaşayan bir diğer örnek Romanya’da, sosyal hizmet mesleğinin sıkça dile getirilen sorunları arasında halkın sosyal hizmet mesleğine yeterince değer vermemesi ve mesleğin sosyal açıdan önemli olduğunun düşünülmemesi yer almaktadır (Zanca ve Şimon, 2016:204-205).

Günümüzde sosyal hizmet, Türkiye’de büyük bir camia haline gelmiştir. Öğrenci sayısı ve meslek elemanı sayısı artmış, toplumun her katmanında kendine yer edinmeye başlamıştır. Sosyal hizmet bu gücü artık bir araya gelerek ve mesleki örgütlenmelerini güçlendirerek kendi menfaatleri için kullanmasının camiaya değerli kazanımlar sağlayabileceği düşünülmektedir. Eğer söz konusu sosyal hizmetin Türkiye’de bulunduğu konumu biraz daha ileriye taşımaksa, öğrenci, meslek elemanı ve akademisyen ayrımı yapılmadan camianın bir bütün olarak mesleki prestijini artırılması için farkındalığı artırmaya çalışmasının mesleğin geleceği için önemli gelişmeler yaratabileceği düşünülmektedir.

Sosyal hizmetin Türkiye’de bulunduğu noktayı bir adım öteye çıkarması gerekiyorsa adından daha fazla bahsettirmesi gerekmektedir. Çalışma alanlarında neler yapabildiğini, kimlerle ve hangi yöntemlerle çalıştığını anlatırken sadece alan içinde kalmamalı, önceliklerini ve ilgisini daha fazla kişiye ulaşılmaya ve kendini tanıtmaya vermesi gerektiği düşünülmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, akademisyenleri ve öğrencileri daha fazla görünür olmalı, aktif politika içinde söz sahibi olmaya çalışmalı ve medya araçlarını etkin kullanmalıdır. Halk nezdinde tanınmayan ya da yanlış tanınan bir mesleğin halkın sorunlarına çözüm üretirken birtakım zorluklarla karşılaşması söz konusu olabilir. Sosyal hizmetin bir an önce kitlelere daha çok, daha doğru ve anlaşılır bir şekilde ulaşması gerektiği düşünülmektedir.

Kaynaklar

Andrews, J. (1987). Social Work Public Image Building: East Side/West Side Revisited. *Social Service Review*, 61(3), 484-497.

- Bolgün, C., & Şahin, F. (2019). Public perception and attitudes about social work in Turkey. *International Social Work*, 62(5), 1329-1342.
- Cambridge Dictionary. (2021). English-Turkish Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6z%C3%BCk/ingilizce/%C3%BCrk%C3%A7e/occupation> Erişim tarihi: 23.11.2021.
- Ger, G. (2009). Tüketici Araştırmalarında Nitel Yöntemler Kullanmanın İncelikleri ve Zorlukları. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-19.
- Işıkhan, V., Erbay, E., Akçay, S., & Ege, A., (2016). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Mezuniyet Sonrası Gelecek Planları: Ankara, Başkent ve Hacettepe Üniversitesi Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(1), 7-24.
- Kadushin, A. (1958). Prestige of Social Work—Facts and factors. *Social Work*, 3(2),37-43.
- Koytak, E. (2020). Meslek Sosyolojisinde Teorik Yaklaşımlar. *Journal of Economy Culture and Society*, 61(1),1-27.
- Köksalan, B., & Celkan, H. Y. (2018). Mesleklerin Tanımlanması ve Sınıflandırılması Üzerine Bir Değerlendirme. *Electronic Turkish Studies*, 13(19),1219-1233.
- Lim, V. K., Teo, T. S., & See, S. K. (2000). Perceived Job Image Among Police Officers in Singapore: Factorial Dimensions and Differential Effects. *The Journal of Social Psychology*, 140(6), 740-750.
- Olin, J. (2013). The Public and The Profession's Perception of Social Work. *Columbia Social Work Review*, 11(1), 92-102.
- Pawelek, K. (2016). Polonya'da Sosyal Çalışma. (Çev. Serdar Aykut). İçinde O. Zengin (Ed.), *Avrupa'da Sosyal Çalışma* (s. 186-200). Sabev Yayınları.
- Puhl, R. (2016). Almanya'da Sosyal Çalışma. (Çev. Melike Tunç). İçinde O. Zengin (Ed.), *Avrupa'da Sosyal Çalışma* (s. 99-120). Sabev Yayınları.
- Seçer, H. Ş. (2007). *Mesleki yaşam modelinin oluşturulması ve mesleki analizlerde kullanımı*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İzmir.
- Sunar, L. (2020). Türkiye'de Mesleki İtibar: Dönüşen Çalışma Hayatı ve Mesleklerin Sosyal Konumu. *Journal of Economy Culture and Society*, (Özel Sayı 1/Supplement 1), 29-58.

- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş., (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Tutkun, Ö. F., & Koç, M. (2008). Mesleklere Atfedilen Kalıp Yargılar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 255-273.
- Türk Dil Kurumu. (2021). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
Erişim tarihi: 11.10.2021
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek. (2005), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Vilka, L., & Baha, I. (2018). Prestige of Social Work as Profession: Social Worker's Perspective. *In SHS Web of Conferences* (Vol. 51, p. 03006). EDP Sciences.
- Zanca R. & Şimon M. (2016). Romanya’da Sosyal Çalışma. (Çev. Hicran Atatanır). İçinde O.Zengin (Ed.), Avrupa’da Sosyal Çalışma (s.201-210). Sabev Yayınları.
- Zugazaga, C. B., Surette, R. B., Mendez, M., & Otto, C. W. (2006). Social Worker Perceptions of The Portrayal of The Profession In The News and Entertainment Media: An Exploratory Study. *Journal of Social Work Education*, 42(3), 621-636.

Atf için:

- Akçin, M. E. ve Zengin, O. (2024). Sosyal hizmet mesleğinin prestiji: sosyal hizmet uzmanları ve öğrencilerinin görüşleri üzerine nitel bir araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 327-347. doi: 10.54558/jiss.1401956.

Etik Beyanı:

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir. İlgili çalışmada 11.06.2021 tarih ve E.35243 sayılı Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Onayı alınmıştır.

Yazar Katkıları: “*Sosyal Hizmet Mesleğinin Prestiji: Sosyal Hizmet Uzmanları ve Öğrencilerinin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*” başlıklı çalışmada birinci ve ikinci isimler tüm bölümlere eşit katkıda bulunmuştur.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.